

VYŠTRÍŽEK Z ČASOPISU

Svobodné slovo, Brno

EL X. 1968

4

SVOBODNÉ SLOVO

Třikrát s Osvobozeným divadlem

Ostrava: Těžká Barbora, Brno: Kat a blázen, Tři proti větru

Repertoár Osvobozeného divadla, jiskřící vtipem a politickou aktualitou, ožívá v současných dnech v řadě našich divadel. Dnes se zastavíme u Těžké Barbory, kterou uvádí ostravské divadlo a u dvou představení brněnských.

DIVADLO P. Bezruče zahájilo svou novou sezónu nastudováním „obrazů o zmoudření Eldamských a yberlandském hvozdu „Těžká Barbora“. Tato protimilitaristická a protimocenská hra měla premiéru před 30 lety v předvečer potupného Mnichova. Mladý soubor ostravského DPB na čele s B. Čvančarou a M. Sovou dokáže vtipně zkoušet vyspělou inteligenci našeho diváka, jeho vrozenou politickou soudnost i informovanost, a tak se mu daří i v nových podmínkách rozesmát publikum. Jsou tu ovšem i další výrazné herecké postavy, zasazené vhodně do parodické hry, jako J. Hukvič (starosta), J. Těšitel (učitel), J. Postlerová (služka), J. Čeporan (hejtman) aj. Ani Ježkova hudba není dnes cítěna nějak starobyle (je uzpůsobena menšímu orchestru DPB a řídí ji J. Tomšíček), ale má naopak pro svůj optimismus stálou platnost. Režie a výprava (J. Hradil, M. Melena) se přidržují originálu Osvobozených. Představení je nabito mladými, pověstně hřejivě prostředí a jednota mezi jevištěm a hledištěm se v DPB znovu potvrzuje.

DVA večery po sobě jsme v Brně viděli návrat k Osvobozenému divadlu nedlouho po rovném výročí jeho vzniku. Jeden byl podmanivě bystrý, druhý konvenční až až. O zdařilý a dobově nanejvýš aktuální návrat ke „Katu a bláznovi“ se postaralo Večerní Brno, s druhým se pod názvem „Tři proti větru“ spokojilo několik členů zpěvohry na scéně Reduty. Kdybychom chtěli vyjmenovat, kdo se zasloužil o mimořádný a nečekaný úspěch Skálovy úpravy „Kata a blázna“, začali bychom Skálovým smyslem pro okamžitý požadavek hlediště, bystrou dramaturgii, která nepředložila divákům veteš, ale pronikavý satirický sestřih, na jaký tak dlouho diváci Večerního Brna čekali.

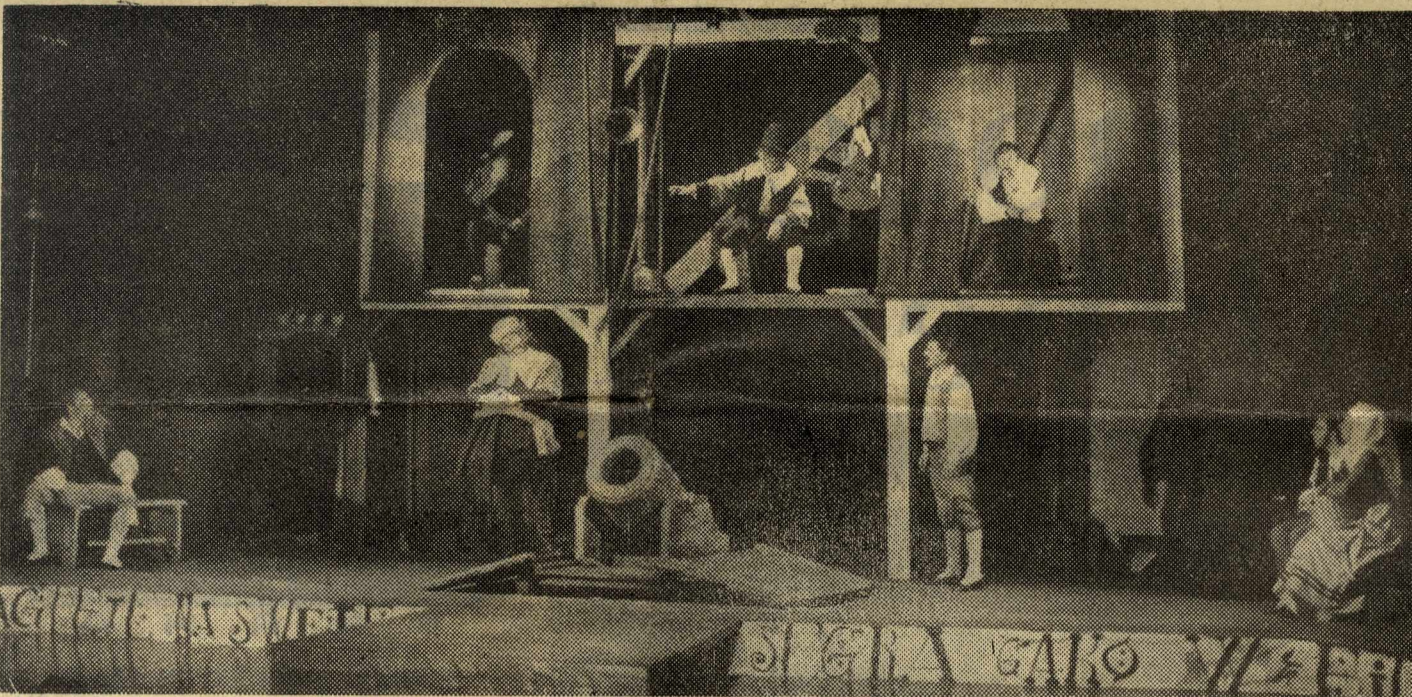
Scherhaufferova režie nepřekročila obvyklý limit, více se už zapsal do našeho povědomí svou choreografií Luboš Ogoun. Kdo strhl, byl především a zejména soubor a z něho na prvním místě, jako ostatně tak často, Ladislav Suchánek v roli blázna, zatímco na Rudolfa Kokeše nemůžeme zatím zvyknout, čímž jeho podíl na celkovém úspěchu hry nemá být krácen.

Než vypíchnout další úspěšné role nebo

tleskalo každou chvíli, jeviště a hlediště bylo totiž tentokrát nedílným celkem. Hereci rozuměli divákovi a on zase hercům, obě strany mluvily a cítily totéž. A to není málo, a proto lze předpovídat „Katu a bláznu“ v dnešním pojetí Večerního Brna nebývalý úspěch.

Je porovnávat se vzpomínkami na někdejší ansámbl Osvobozeného divadla, učiníme zadost referentské povinnosti, když řekneme, že se nám po dlouhé době Večerní Brno představilo s podmanivostí, kterou jsme pocítovali a zaznamenávali před desítkou let, a tedy v době největší slávy tehdy naší první satirické scény. Nad slunce jasněji se s adaptovaným „Katem a bláznem“ projevila vyslovená nutnost satiry v době, jakou prožívá náš lid právě dnes nebo abychom byli zajedno s Voskovcem a Werichem: „Jsme přesvědčení, že vtip z čehokoli je v zásadě zdravý“ a tedy i vtip, nebo chcete-li vtipkování na věci kruté vážné a smrtelné smutně! Hlediště, a to budiž zdůrazněno,

Bylo až s podivem, jak se naopak interpreti dialogů z předscén Osvobozeného divadla v Redutě v sobotu spokojili ve „Třech proti větru“ méně než vyjetou cestou napodobování Voskovce a Wericha. Že by především proto, aby pobavili převážně mládežké auditorium? Nebo aby zůstali věrni svému pojetí humoristického žánru, spokojujícího se nejednou už i v cirkusech překonanou klaunskou machou? Škoda příležitosti, bez invence není s úspěchem možno pokoušet se ani o takový večer, který měl brněnským studentům dvanáctiletěk přiblížit slavnou éru V+W+J. vpa

Hradilovy inscenace Těžké Barbory ve výpravě Miroslava Meleny na jevišti Divadla Petra Bezruče v Ostravě

Foto: F. Krasl

Dvě premiéry zcela soudobé

Nestárnoucí V&W

JAN MIKOTA

Když jsem v osudových srpnových dnech zaslechl poprvé písničky Jaroslava Ježka, zpívané Voskovcem & Werichem, splnilo se mé očekávání, že právě v těchto chvílích musí zaznít. Toto tušení uspíšil i fakt, že na několika místech se objevily ručně psané plakáty s textem Pochodu plebejců z Caesara.

A splnilo se i mé další přání, že se jejich hry objeví znovu na scéně. Hádal jsem, které z pražských divadel se přihlásí jako první. S Baladou z hadrů v Rokoku jsou totiž při pře-

měl německý spisovatel Heinrich Mann v přeplněném hledišti velkého sálu Městské lidové knihovny přednášku na téma Národ bez svobody. Přiznám se, že jsem šel na brněnského Kata a blázna s určitými pochybnostmi. Co z toho udělají dnes? V čem bude aktualizace hry? Souhlasím s K. Bundálkem (Rovnost, 1. 10. 68), že prostřednictvím svérázné optiky dovedou (Osvobození) ukázat změnitelnost světa, sílu pravdy a práva, které jsou v průběhu dějin vždy znovu ohrožovány klamem a násilím. Úspěch Kata a blázna v roce 1934 i dnes v roce 1968 je především v odvaze k politické satirě. „Je to časové divadlo, jaké se zrodí jen za určitých podmínek tvůrčích i společenských.“ (Dr. Z. Srna v brněnských Práci 1. 10. 68).

Brněnský Kat a blázen nese stopy spěchu. Jeho novou úpravu provedl s citem a vtipem M. Skála. Je úžasné konstatovat, že narážky a vtípy, a situační komika, působí stejně účinně jako před 34 lety. Jen jsem litoval, že choreograf L. Ogoun navázal sice tvořivě na tradici J. Jenčíka a jeho souboru, ale, nevím, proč — nedržel se jí až do konce. To se týká „corridy“ v první části tance Bílých sester v klášteře Santa concentración, který nahradil jiným tancem (při němž Doña Concepcion a Dolores zpívají tango Peklo i ráj). Výtvarník V. B. Růžička vytvořil jednotný základní půdorys dřevěné arény s použitím dřeva a tkaniny v červené a černé kombinaci, což uplatnil i na výstižném plakátě, ale, chce-li mi někdo tvrdit, že toto vtipné řešení s obměnami pro různá dějiště bylo původní, nemohu nepoznamenat, že je to jen chytře zužitkovaný nápad z Radokovy inscenace Hry o lásce a smrti v pražském Komorním divadle. Ale byl opravdu na místě. A tak se mohu vrátit k režii a k hercům.

Petr Scherhauser si byl zřejmě vědom, že v Osvobozeném divadle byly všechny scénické složky úměrně vyváženy tak, aby ani jedna z nich nepřevládala. (Je známo, že každá nová hra V&W se teprve v průběhu repríz definitivně dotvářela, takže měla-li hra vyjít tiskem, prošla už touto prověrkou.) Tak tomu bylo i u Kata a blázna. Trio spiklenců (Ibayo, Ibana a Almará) v podání Miroslava Výlety, Zdeňka Blažka a Milana Holubáře by mohlo směle soutěžit s původními představiteli Václavem Tréglem, Františkem Černým a Jindřichem Plachtou. Doña Concepcion se mi zdála příliš křehovitá. Baltazar Carriera by však potřeboval zkušenějšího herce, který by přesvědčivěji zahrál scénu, kdy mu Radúzo a Mahuleno svěřují odznaky své moci, a hlavně tu, v níž diktátor vede šílenný rozhovor se svým stínem. Už tenkrát psali, jak Vodák, tak Träger, že „tady všude je cítit, jak téma diktátorské zvláde už se dnes pomalu vymyká satirickému zpracování a volá přímo po dramatickém

vyjádření“. Bohuš Záhorský to dokázal v Osvobozeném.

Brněnská kritika je na herce přísná: „Po pravdě je třeba říci, že po stránce profesionálního provedení je tu třeba (a diváci jsou i ochotni) odpouštět víc, než bychom sobě i divadlu přáli.“ Ale nelze jim upřít mládí a elán, které strhují diváky při každém představení. Je to zvláště Ladislav Suchánek ve Werichově roli Melichara Mahulena, který se velmi přiblížil sarkastickému humoru i až sžíravé ironii, a proto se mu také lépe dařilo navazovat kontakt s publikem, než jeho partnerovi Rudolfu Kokešovi.

Brněnští si upravili nově závěr celé hry.

Vtipná, z desek však již až příliš známá předscéna s žákem Kukačkou, nepochybně ani tady, ale dostala zcela novou, strašně aktuální náplň, již je podtitul hry „satirická fantazie“ plně opodstatněn i dnes. A po ní následuje pohřeb diktátora. Hra se vrací do scény z prvního aktu a na závěr zní nejprve jen z jeviště, a pak se k němu přidává i hlediště a refrén písně Hej rup zpívá celé divadlo jako kdysi v Osvobozeném.

Divadlo Petra Bezruče v Ostravě — plánovalo uvedení Těžké Barbory už v sezóně 1966/67 — ale mělo obavy, že úspěch hry je až příliš spjat s ústředními postavami herecké dvojice. Proto ji odkládalo. Přišly však srpnové události. Kdo zná děj hry, pochopí, že to byl impuls k okamžitému zahájení studia Barbory, ačkoliv do premiéry zbývalo jen 14 dní. Rozestudované hry musely počkat. Režisér Pavel Hradil nemusil vlastně vůbec nijak podstatně do hry zasahovat, ale, vědom si Werichova návodu, že může škrtat, měnit, doplňovat, ovšem s podmínkou, že duch hry musí zůstat zachován, eliminoval to, co je pro dnešek nepodstatné, a rozvinul předscény — a využil bohaté grafonových nahrávek W&H — doplnil hru písničkami z jiných her (Pochod plebejců vyniká tu dnes mnohem účinněji, než kdysi v Caesarovi, Svět patří nám z Rubu a lince, Zlatá střední cesta z Osla a stínu, Nikdy nic nikdo nemá z filmu Pudr a benzín a Golema, centrální passo-doble z Juana aj.). Soubor bezručovců nemá tanečnice, také hudba není jeho silnou stránkou (partitura, psaná pro 18 hráčů, musí znít jinak, než nová orchestrální úprava pro 5 muzikantů), ale právě proto, že děj je plynule ucelený, dodalo režisérovi odváhu, aby hru nastudoval.

Podobně jako v Brně, ani v Ostravě nelze mluvit o dokonalejších hereckých výkonech. Ale zase je tu ta úžasná, nádherná vlastnost bezručovců: mládí a elán a k tomu současná situace! A tak hra, 31 let stará, ačkoliv by obstála i tak, jak byla původně napsána, budí nadšení v hledišti, které „jde s sebou“. Z jeviště je slyšet časové narážky, slovní hříčky, vtipný převod z němčiny do jazyků našich přátel, a výsledek je zase takový, jako před lety v Osvobozeném. V divadle, nabitém mládeží, vzniká kontakt mezi jevištěm a hledištěm, neboť obě strany mají společný osud. A úkolem divadla zůstane navěky zobrazovat osudy, vůli a přání těch, kteří je tvoří za oponou, jako těch, kteří je sledují v hledišti. V ostravském provedení se sice hraje bez opony, protože výtvarník Miroslav Melena postavil na jeviště konstrukci, která připomíná dávné údobí prvního Osvobozeného divadla, ale v níž za pomoci scénického světla vytváří prostor ke všem obrazům. Při předscénách (jindy před oponou) zůstává celá konstrukce ve tmě. V závěru a při „děkovačkách“, jichž je nespočet, se zpívá — samozřejmě často i za spoluúčasti návštěvníků — střídavě Pochod plebejců a Svět patří nám. O tom, jak je hra aktuální, i přes své 31leté stáří, svědčí i v tištěném programu text z roku 1937: „Všichni víme víc, než je zdrávo, co se kolem nás děje... v takových nesnázích, jako jsme my, byli už jiní, a taky se z nich konečkonců dostali... lidé jsou k smíchu, že si vzájemně komplikují život, a když je jim nejhůř, zachrání je zase právě to, že jsou lidmi.“

Těžká Barbora „sedí“ i na dnešek, svou vlastní historkou o kanónu (Éto Vaše dělo!), v Katu a blázna působí zdánlivě nechtěně doplňky, které vypadají jako extempore, ale publikum rozumí. V Brně i v Ostravě překonaly premiéry nejražovější předpoklady. Nabitá hlediště reagují na každé slovo a závěr hry se nám mění ve spontánní manifestaci za občanskou svobodu.

9. listopadu bude tomu třicet let, co bylo Osvobozené divadlo V&W administrativním zášahem úředně zlikvidováno.

Najde se v Praze scéna, která tohoto výročí vzpomene?

Radúzo (Rudolf Kokeš) a Mahuleno (Ladislav Suchánek) v satirě V&W Kat a blázen v provedení Večerního Brna

Rodrigo (František Hromada) a Juanilla (Lída Slancová)

obsazení některých rolí. A tak Prahu předstihl venkov. V Ostravě byla už 13. září premiéra zaktualizované Těžké Barbory a v Brně obnovili Kata a blázna. V dobách, kdy se Večerní Brno těšilo velké popularity, vysvětloval jsem si tento fakt tím, že se stalo pokračovatelem Osvobozeného divadla, protože navázalo tvůrčím způsobem na jeho odkaz. Hry jako Drak je drak nebo Král Vávra působily v době svého vzniku a trvání podobně jako satiry Voskovce & Wericha. A také budily nelibost u soudobých mocipánů.

Kat a blázen měl v Osvobozeném premiéru 19. října 1934. A byl v téměř premiérovém obsazení uveden o domněle posledních zájezdech Osvobozeného divadla také v Brně na Výstavišti, v r. 1935. Jen Juanilla nehrála už Ljuba Hermanová (odešla k repertoárnímu souboru do Bratislavy), ale členka Jenčíkových tanečnic Fanča Hrněříková, která žije dnes v Brně, kam se provdala. V roce 1934 V & W dlouho do podzimu dokončovali svůj společný, v pořadí sice třetí, ale s novým režisérem Macem Fričem první film Hej—rup! V týž den, kdy byla v Osvobozeném premiéra Kata a blázna,

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA
Praha 2 - Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 544-778

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Mladá fronta, Ostrava

ze dne 21. IX. 1968

divadlo

Velmi těžká Barbora

Poměrně opožděný nástup oslav travského Divadla Petra Bezruče do nové sezóny, vynucený úpravami dramaturgie, kompenzovalo divadlo hoze zbytky; nejen tím, že uvedlo první letošní ostravskou premiéru, ale především významem tohoto činu — inscenací hry J. Voskovce a J. Wericha „TĚŽKÁ BARBORA“.

DPB sahlo po titulu z nejslavnější éry Osvobozeného divadla. Není náhodné, že inscenovalo právě Těžkou Barboru, hru, která dodávala vždy lidem odvahu, vlastenecké nadšení a víru v mravní sílu obyčejného člověka, jehož duše nikdy nepodlehne násilí ani malověrnosti.

Inscenace Těžké Barbory je v podstatě spontánním ideovým a uměleckým vyznáním souboru, jako taková má tedy charakter jisté výjimečnosti. Tento ráz podtrhují i mimořádné okolnosti, za nichž byla hra nastudována. Mám tím na mysli kromě jiného i to, že k premiéře došlo už za celé tři týdny od zahájení zkoušek.

Premiéra se hrála před vyprodaným sálem v nádherné atmosféře dokonalého myšlenkového splynutí herců a diváků. Ovzduší v divadle mi silně připomnělo prostředí pražského Divadla ABC,

v němž došlo v dubnu padesátých let k první vlně renesance her V+W. Podobnou elektrizující vůlni měla podle pamětníků i představení samotného Osvobozeného divadla.

Inscenace v DPB má vzhledem ke krátké době přípravy řadu dílčích nedostatků — v charakteristice některých postav, v jejich vzájemných dramatických vazbách i v celkovém rytmu představení. Vůbec mi však nevadí to, co se zatím nestálo dodělat. Zasnou spíš nad tím, co se v tak krátké době stihlo. Mám na mysli především inscenaci jako celek — že nejde o pouhý kaleidoskop jednotlivých scén, ale o konsolidovanou jevištní podobu díla. Režisér Pavel Hradil pro to vykonal herkulovskou práci. V tomtéž smyslu jsou ztvárněny role obou žoldnéřů (B. Čvančara a M. Sova) a učitele Gustava (J. Těšitel). Také ostatní členové souboru vytvořili postavy jevištně plně životaschopné.

Ve hře V+W je Těžká Barbora kanón. To slovo má v češtině dvojitý význam — spisovný a hovorový. — Vzhledem k uvedenému mám k označení bezručovské inscenace klukovskou chuť použít toho druhého.

LADISLAV SLIVA

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA
Praha 2 - Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 544-778

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Svobodné slovo, Praha

ze dne 28. IX. 1968

SVOBODNÉ SLOVO

Takový ohlas ještě nezažili . . .

KDYŽ jsem se dověděl, že Bezručovci chystají premiéru Těžké Barbory, která „bude po 31 letech v jiných sice podmínkách, avšak neméně aktuálně promlouvat k obecnstvu“, požádal jsem režiséra Pavla Hradila, aby mi odpovéděl na otázku, proč si vybrali právě tuto hru a jak ji aktualizovali. Tu je jeho odpověď.

„S aktualizací bylo mnohem méně práce, než by se u třicet let staré hry dalo předpokládat. Analogie podmínek vzniku hry s dneškem vykonala větší díl práce za nás. Stačilo eliminovat některé — z dnešního hlediska nepodstatné — epizo-

dy, rozvinout některé nápady předscény (s použitím textů dvojice Horníček-Wehrlich) a doplnit několik písní z jiných her (Pochod plebejců z Caesara, Svět patří nám z Rubu a líc, Zlatá střední cesta z Osia a stínu), aby vznikla předloha, jejíž aktuálností by dnes sotva který titul mohl konkurovat.

Vražedně krátký termín nám ovšem leccos neumožnil z ryze divadelního hlediska, což jsme však v dané situaci nepovažovali za rozhodující. — Premiéra (13. září) překonala i ty nejrůznovější předpoklady. Nabité hlediště od počátku reagovalo na každé slovo a závěr hry se změnil ve spontánní manifestaci za občanskou svobodu. Mnozí z nás takový ohlas u publika dosud nezažili.

Jednou písemností, vydanou k této hře se stal programový článek z Osvoboze-

ného divadla, k němuž ani dnes není třeba cokoli dodávat. Cituji aspoň kousek: „Víme všichni víc, než je zdrávo, co se kolem nás děje. Nač si to večer připomínat ve stejné formě, v jaké to od rána do noci čteme v novinách. Vyprávějme si raději zábavné příběhy a čtème barevné kroniky, které nás třeba poučí o tom, že v takových nesnázích, jako jsme my, byli už jiní a že se z nich koneckonců také dostali.“

Devatenáct obrazů o zmoudření Eidamských nastudoval režisér Pavel Hradil. Výtvarníkem byl Miroslav Melena, ježkovu hudbu nově instrumentoval Jan Břečka. Dramaturgem byl Milan Calábek. Role V + W hrají Bohuslav Čvančara a Milan Sova (na snímku), Sisku Jana Postlerová, učitele Jaroslav Těšitel, starostu Josef Haukvic. Hudebně nastudoval Jan Jan MIKOTA

Foto F. Kvasil

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Mladá fronta, Ostrava

- 4. IX. 1968

ze dne

SEJDEME SE V PÁTEK TRINÁCTÉHO

A CO DIVADLO?

Původně měli první popravdní noví diváci ostravského Divadla Petra Bezruče zasednout v hledišti 8. září. Janouže — tedy i ství miní, ale vojáci mění. Bohužel, vzali do hazardní hry i větší hodnoty, než je zahájení divadelní sezóny.

A tak se rozsvítí jeviště před diváky teprve v pátek 13. září. Ne s původně plánovanou inscenací, ale s „Těžkou Barbarou“ Voskovce a Wericha. 20. září je premiéra Tylova „Jana Husa“ a čtyři dny později Dedových „Hrátek s čertem“. Změny v repertoáru divadla jsou dány změnou politické situace. Co k tomu říka ředitel divadla? Jenže Sasa Lichý zkouší a zkouší. Nezbyvá, než udělat hercům neplánovanou pauzu, přerušit jejich smích, a ředitel-režiséra vytrhnout z jejich středu.

Čemu se tak, pane Lichý, herci smějí?

Myslíte si, že je nám hercům

dnes do smíchu? Že se hrnou do zkoušení? Chci-li trochu navodit příznivou atmosféru pro zkoušení „Hrátek s čertem“, musím napřed pát hodiny vyprávět anekdoty.

A co divadlo? Dnes...

Jste-li sám, máte pocity strachu, osamění, odcizení. V celku je síla. A divadlo musí dnes hledat daleko důvěrnější kontakt s divákem, než kdykoliv dříve. Víte, v našem národě sebrávalo divadlo v krizových situacích vždy úlohu sjednotitele. Jestliže jednota, tak národní. Samozřejmě i politická, ale to už není naše oblast. Proto se mi zdá, že v této situaci, kdy se těžce pracuje lehkým mázám, budeme mít v divadle konjunkturu. Lidé se totiž budou vzájemně vyhledávat a v divadle hledat rovnováhu. To je pro nás velká odpovědnost.

A divák...

Nemůžeme v těchto dnech divákovi diktovat, na co se má dívat, ale chceme se sejít na sro-

zumitelné a lidské základně. Proto některé hry prizatím z repertoáru vypouštíme a nahrazujeme jinými, které budou v této situaci divákovi bližší. To je jako u novin. Vy také nemůžete pořád psát komentáře o věcech minulých. Dnes lidé čekají především na informace. Ty musí dnes novinář nabízet. I u nás, v divadle, nastal čas pro autory.

Jste přece sám autor. Myslíte si, že se vám bude dobře psát?

Hm... Vzpomínám si v této souvislosti na sjezd spisovatelů a projev Milana Kundery o svébytnosti národa, kde uvedl — volně řečeno — je-li zachována kultura, zůstává zachován národ. A to také znamená hrát divadlo a psát.

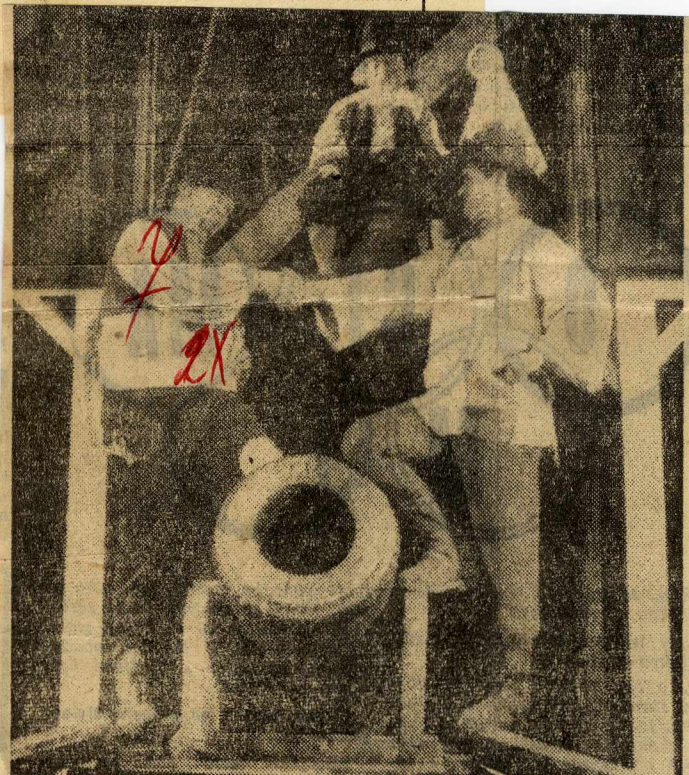
Zlomte vaz, přátelé! (ilk)

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Mladá fronta, Ostrava

13. IX. 1968

ze dne

INSCENACÍ TĚŽKÉ BARBORY Voskovce a Wericha v režii Pavla Hradila a na scéně Miroslava Meleny zahajuje dnes v 19.30 hodin ostravské Divadlo Petra Bezruče novou sezónu. Na snímku vám představujeme herce B. Cvandaru, M. Sovu a J. Haukvice.

FOTO: F. KRASL